

Malum siyaset çevrelerinde güncel konu Amerikan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (UGS)... Bu belgeler Amerikan başkanlarının federal hükümete çizdiği yol haritalarıdır. Başkan adına yayınlanır. ABD'nin uluslararası siyasetteki menfaat tanımlarını yapar, kaygılarını ve politikalarını açıklar.

Prof. Dr. Çağrı Erhan, *Mülkiye* dergisinde 2001 tarihli makalesinde ABD'nin kuruluşundan bu yana Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri'ni değerlendirmişti. 90'lı yıllardan, özellikle Clinton döneminden itibaren, bu belgelerde küreselleşme kavramı yer almaya başladı. 2022 tarihli UGS belgesinde küreselleşmeye atıf yapılmış mı diye baktım. Yine vardı fakat tek yerde geçiyordu. UGS belgesine göre ABD'nin ve dünyanın küreselleşmeden sınırsız menfaatleri var. Fakat küresel değişimleri yönetmek için bazı revizyonlar önerilmiş. Bunlar; Serbest Ticaret Antlaşmalarını ötesine geçmek ve Pasifik bölgesiyle ekonomik bağları güçlendirmek (Çin'le mücadelenin parçası), vergi kaçakçılığı konusunda küresel bir vergi uygulamasına geçiş ve şirketlerin vergi kaçırarak 'cennetler' bulmalarını önlenmesi, düşük ve orta gelirli ülkelerin altyapılarına yatırım yapılması, siber güvenlik, teknoloji, ticaret konusunda kuralların güncellenmesi ve temiz enerjiye geçişin sağlanması gibi jenerik hedefler...

Özetle ABD, küreselleşmenin mağdurlarının farkında. Homurdan devletlerin ve memnuniyetsiz kitlelerin sayılarının arttığı görüyor...

SİSTEM AYNI AMBALAJ FARKLI

UGS belgesinde yer alan önlemler ise aynı sistemin farklı bir paketle sunulmasından başka bir şey değil... Vadedilen yine Amerikan liderliğinde ve en çok kazananın Washington olduğu küresel bir serbest piyasa ekonomisi... Amerika'nın yeni söylemini okuduğumda aklıma McDonald's reklamları geldi. Sürekli bir pazarlama kampanyası, farklı sloganlar ve yenilik vurgusundan belirgin olduğu bu reklamlarda firma ya yerel motifli bir ürün çıkarır ya farklı bir ürün ismi geliştirir, bir slogan koyar ve müşteriye gelişim/değişim mesajını verir.

Hâlbuki satış yaptığı ürün değişmez. İnsanlar yine hamburger ve derin yağda pişmiş patates kızartması yer. Timothy Taylor, *Social Semiotics* dergisindeki makalesinde bunu "cool, hip ve trendy"nin pazarlanma başarısı olarak sunar. Neticede öyle de hamburger yenilir böyle de...

Uluslararası sistemde Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından (ABD açısından) komünizm ya da daha kapalı bir ekonomi, alternatif olamayacağına göre öyle de küreselleşme olmalı böyle de... Trump, korumacı modellerle bundan göreceli sapma gösterdi fakat bu kurumsallaşmadı.

EN BÜYÜK RAKİP ÇİN

Belgenin en önemli mesajı ise Çin'e yönelik... Ukrayna'da savaş doludüzgin sürüyor. Fakat Biden'e göre ABD'nin önündeki en büyük jeopolitik zorluk Çin'le yoğunlaşacak olan rekabet. Trump'ın 2017'de yayınladığı UGS Belgesi'nde, Pekin yine en önemli rakip olarak gösterilmişti.

Amerikan yönetimi aslında bunun farkında; Geleceği şekillendirme

Biden ve Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi Söylenenler, söylenmek istenenler, söylenemeyenler...

Doç. Dr. Efe Sivis

Fenerbahçe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

yanısında ABD'ye rakip olabilecek en yakın aday Çin Halk Cumhuriyeti... Ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik imkanları Çin'e bu adaylığı sağlıyor. Çin'in en önemli eksiği ise yumuşak gücü... Çin, dünya genelinde cezbedici bir çekim merkezi olmaktan hâlâ çok uzak... Çağdaş sanatçı Ai Weiwei'yi farklı fikirleri nedeniyle hapislere tıkan, Uygur Türkleri'ne karşı soykırım gerçekleştiren, festivallerde dans edilip köpeklerin etlerinin yendiği bir ülke görüntüsünden ve gerçekliğinden kurtulamıyor Çin...

Çin'in yumuşak gücünün yükselişinin, Çince'nin lingua franca olmasının, Yuan'ın rezerv para olmasının ise tek bir yolu var: ABD'nin ve Batı ekonomilerinin iflası ve halkların Avrupalı ve Amerikalılar dahil Çin uygarlığını gönüllü olarak içselleştirmeleri...

Peki Çin'in bırakın diğer ülke halklarına kendi halkına sunabileceği gerçeklik nedir? Bu imrenilecek bir sistem midir? 2021 yılı için kişi başına düşen gayri safi milli hasıla Çin'de yıllık 12 bin dolar oldu. Aynı yıl bir Amerikalının cebine ise 69 bin dolar girdi.

ABD'nin 2021'de güvenliği ayırdığı pay 800 milyar dolarken Çin askeri harcamalara 293 milyar dolar ayırdı. Yani Amerikan halkı daha güvende bir ömür sürüyor.

Yaşam tarzı, kültür, sanat, eğitim gibi konular şöyle dursun, yalnızca ekonomik saiklerle yapılan bir mukayese dahi Çin'in bu mücadelede zayıf olduğunu gösteriyor. Bunu elbette Çinliler de biliyor fakat mesele bir devlet politikası... Çinliler bu mücadelede bugünden yarına bir başarı beklemiyorlar. Sabırlı ve Putin'in aksine fevri politikardan kaçınan uzun erimli bakış açılan bu görüşü destekliyor.

KALICI TEHDİT: RUSYA

Biden'in UGS Belgesi'nde Çin'in Asya Pasifik'teki etkisini artırma eğilimi ve dünya lideri olma hedefi vurgulanıyor. ABD'nin önlemleri ise şu şekilde sıralanıyor: Yurt içinde sanayiye ve inovasyonu güçlendirmek, müttefiklerle ortak bir davada Çin'e karşı sorumlu bir biçimde rekabet etmek. Trump'ın 2019'da Çin mallarına yönelik yüzde 25 gümrük vergisi getirmesinin ardından, Biden'ın 2021'de olası bir Çin saldırısı halinde Washington'ın Tayvan'ı askeri olarak savunacağını söylemesi denetimli bir gerilime işaret ediyor. Fakat ben Çin'in yakın gelecekte ABD'nin küresel liderliğini devralacak bir pozisyona gelmesini beklemiyorum. Washington'ın da tüm bu söylemlerine rağmen bunu beklediğini düşünmüyorum. Böyle bir rekabetin olmadığını söylemiyorum. Fakat mesele

Biden iktidara gelirken çok tarafılık sözü vermişti. Trump'ın tek taraflı karar alan politikaları son bulacaktı. **Fakat ABD'nin, Afganistan'dan bırakın müttefiklerine danışmayı, haber dahi vermeden çekilmesi, Fransa'yı "arkadan hançerleyerek" Avustralya ve İngiltere ile imzaladığı AUKUS Antlaşması bize gösterdi ki Biden da tıpkı Trump gibi "Ben yaptım oldu" siyaseti takip ediyor.** Dolayısıyla bu belgede ABD'nin uluslararası iş birliğini artırmak zorunda olduğu maddesine inanan var mı?

ILLUSTRASYON: CEMILE AĞAC YILDIRIM

Çin'in kapasitesini bilinçli biçimde abartarak safları sıklaştırmak ve müttefikleri konsolide etmekten ibaret gibi görünüyor.

UGS, Rusya'yı uluslararası barışa ve istikrara acil ve kalıcı bir tehdit olarak görüyor. Gösterdiği kanıt ise -ABD'nin kendisinin de masum olmadığı ve siyaseten/iktisaden nemalandığı- Ukrayna savaşı... Belgede Rusya'nın 2015'ten beri Suriye rejimine verdiği destek, 2014 Kırım'ı ilhakı ve ABD dahil (muhtemelen 2016 seçimleri kastediliyor) diğer ülkelerin içişlerine

karıştığı konu ediliyor. Kırım ve diğer ülkelerin içişlerine karışma meselesine bir diyeceğim yok. Fakat Rusya, Suriye'ye BM Antlaşması Md. 2/4 çerçevesinde girdi. Yani Putin'i oraya müdahale etmesi için Esed çağırdı. Buna uluslararası hukukta müşterek meşru müdafaa deniliyor. Bu argüman UGS'ye niçin konulmuş doğrusu pek anlayamadım. ABD'nin bunu reddetmesi, 1945 sonrası kurulan BM düzenini de reddetmesi anlamına gelir ki orada "Dünya 5'ten Büyüktür" süreci ve yeni bir sistemin ihdası ihtimali

belirir. O noktada olan ABD'nin de Güvenlik Konseyi imtiyazlarına olur.

İSRAİL'E KOŞULSUZ DESTEK

İsrail'in etkisinden muaf bir Amerikan dış politikası düşünülemez. Bu etkiye dair derinlikli bilgiye sahip olmak isteyenler John Mearshimer ve Stephen Walt'un önemli eseri "İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası" kitabına başvurabilir... UGS'de İsrail'in güvenliğine yönelik izler sarıh biçimde seçilebiliyor. Belgede İran devleti, Çin ve Rusya'ya kıyasla daha küçük bir otorite gücü olarak tanımlanıyor ve küresel istikrarı tehdit etmekle suçlanıyor. İran'ın komşularının içişlerine müdahalesi, İran yapımı füze ve İHA'ların kullanımı ve nükleer çalışmalar tehdit olarak sayılıyor. Obama döneminde yapılan 2015 tarihli P5+1 Antlaşması'na Washington'ın bağlılığı savunuluyor. Fakat pek inandırıcı olamıyor. Çünkü P5+1, İsrail tarafından istenmiyor. İsrail, İran'ın nükleer çalışmalarını sınırlandırmasından yana olsa da ekonomik olarak zincirlerinden kurtulduğunu ve yaptırımların kalktığını görmek istemiyor.

İsrail'in ABD'den istediği İran'a bir askeri operasyondur. Bu istek, Biden'ın 2022 Temmuz'undaki Tel Aviv ziyaretinde açıkça dillendirildi. O kadar ki Biden, kerhen de olsa İsrail televizyonunda İran'a yönelik bir operasyonun son çıkış (last resort) olarak düşünülebileceğini söylemek zorunda kaldı. Benzer bir zorlama UGS'de de var. ABD, İran'da diplomasiyle sonuç elde edilemezse diğer unsurların (kastedilen askeri) kullanılacağını deklare ediyor.

Bölgede bir dizi müttefik arasındaki entegrasyonun derinleştirilmesi, enerji istikrarını destekleme gibi Orta Doğu politikaları zikrediliyor ki bunlar Biden'ın tam olarak temmuzdaki Riyad ve Tel Aviv ziyaretlerinin nedenleri... Ne var ki enerji fiyatları konusunda Suudi Prens Muhammed bin Salman, Biden'ın Atlantik Okyanusu'nun ötesinden uçup gelmesini öyle pek de önemsemedi. Biden'ın ziyareti sırasında Suudi Arabistan'ın günlük petrol üretimini 1 milyon varil artırabileceğini söylemişti. Bu söz tutulmadığı gibi OPEC+ üyeleri, günlük petrol üretimini 2 milyon varil düşürdü. Neticede ABD'nin istediği enerji istikrarı ve fiyatların düşüşü gerçekleşmedi. Enerji fiyatlarının yüksekliği ABD'ye kasım ara seçimleri öncesi içeride enflasyonist baskı olarak yansıyor. Ayrıca Avrupalıların Ukrayna'ya verdiği destekte çözülme riski yaratıyor ki bu ABD'nin en istemediği şey...

Belgede ABD'nin İsrail'in güvenliğine olan bağlılığı vurgulanıyor. Abraham Antlaşmaları ve Arap-İsrail

entegrasyonu destekleniyor. Trump'ın damadı Jared Kushner'in icad ettiği 2020 tarihli bu anlaşmalar İsrail'in Sudan, Bahreyn, BAE ve Fas ile ilişkilerinin geliştirilmesini öngörüyordu. Kushner, Beyaz Saray'daki günlerini "Breaking History" (Flaş Tarih) ismiyle kitaplaştırdı. Kitabında anlaşmalardan Ankara'da bizzat Erdoğan'a bahsettiği fakat olumlu karşılanmadığını anlatıyor. Erdoğan'ın İsrail ile Arap ülkelerinin dostane ilişkiler kurmasından rahatsız olması açıkçası bana biraz garip geldi. Cumhurbaşkanı, muhtemelen ABD'nin bu adımlardan önce İsrail-Filistin meselesini 2 devletli ve adilane biçimde çözmesi gerektiğini söyledi. Çünkü samimiyet testi esasen budur. Nitekim İsrail, işgal ettiği Filistin topraklarında, Batı Şeria'da ve Doğu Kudüs'te Yahudi yerleşimlerinin sayısını ısrarla artırıyor. Biden bu duruma ofise geldiğinden beri bir ses çıkarmadı. Seçim kampanyasında Filistinlilere Kudüs'te bir konsolosluk açılacağı sözünü vermişti. Maalesef İsrail Lobisi marifetiyle bu sözü de umut vermedi. Meselenin kenarından dolayarak, "muş" gibi yapması Ankara'da besbelli karşılık bulmamış. Bunlar da kitaba Erdoğan'ın Abraham Antlaşmaları'na sıcak bakmadığı şekliyle yansımış. UGS belgesinde ABD'nin İsrail'e askeri ve diplomatik desteğinin koşulsuz olduğu vurgulanıyor. İsrail 1948'de bağımsızlığını ilan ettikten 11 dakika sonra ABD tarafından tanındığından beri bunun farkındayız. Yeni bir şey değil.

"BEN YAPTIM OLDU" SİYASETİ

Biden iktidara gelirken tıpkı Obama gibi çok tarafılık sözü vermişti. Böylece Trump'ın tek taraflı karar alan politikaları son bulacaktı. Fakat ABD'nin 2021'de Afganistan'dan bırakın müttefiklerine danışmayı haber dahi vermeden çekilmesi, Fransa'yı "arkadan hançerleyerek" Avustralya ve İngiltere ile imzaladığı AUKUS Antlaşması bize gösterdi ki Biden da tıpkı Trump gibi "Ben yaptım oldu" siyaseti takip ediyor. Dolayısıyla bu belgede ABD'nin uluslararası iş birliğini artırmak zorunda olduğu maddesine inanan var mı? Olabilir. Fakat ABD, çok tarafılık siyasetini kendi açısından hayati olmayan konularda işletecektir. Geri kalan konularda kararlar Washington'da alınacaktır.

Yazının başında McDonalds'ın hamburgerlerine verdiği yeni isimlerden söz etmiştim. Son örnekle yazıyı bitireyim. ABD'nin Moskova Büyükelçiliği Müsteşarı George Kennan, Soğuk Savaş'ın başında 1947'de Başkan'a bir politika önerdi. Bunun adı çevrelemeydi (contain). Buna göre SSCB tüm coğrafyalarda çevrelenmeliydi. Şimdi ise aynı paket farklı bir isimle sunuluyor. UGS'de Çin'e yönelik engelleme, baskı yapmak anlamında (constrain)... Diğer bir deyişle güle güle SSCB, hoş geldin Çin, güle güle 'çevreleme', hoş geldin 'engelleme'...

UGS'de yalnız ve güzel ülkemize dair 38. sayfada bir cümlede atıf var:

"Türkiye'nin Batı ile olan siyasi, ekonomik, kurumsal bağlarını güçlendirmeye destek vermeye devam edeceğiz."

ABD, bu desteği PYD/PKK'ya yaptığı yardımlarla, Türkiye'ye uyguladığı CAATSA yaptırımlarıyla, FETÖ mensuplarını barındırmasıyla, Türkiye'nin F-35 uçaklarına ödediği 1,4 milyar doların üzerine yatarak mı veriyor? İşte bunlar, Manga'nın parçasında geçtiği gibi "Cevapsız Sorular"...